

Hamlet eller Hamilton?

Litteraturvetenskapens samtida problem och möjligheter

Torbjörn Forslid
Torbjorn.Forslid@K3.mah.se
Konst, kultur, kommunikation
Malmö högskola, 205 05 Malmö

Anders Ohlsson
Anders.Ohlsson@litt.lu.se
Språk och litteraturcentrum
Litteraturvetenskapliga institutionen
Lunds universitet
Box 201, 221 00 Lund

*Paper från ACSIS nationella forskarkonferens för kulturstudier, Norrköping 13–15 juni 2005.
Konferensrapport publicerad elektroniskt på www.ep.liu.se/ecp/015/. © Författarna.*

Befinner sig svensk litteraturvetenskap i permanent kris? Man kan lätt få det intrycket av de många och återkommande debatterna om ämnets mål och mening, senast i *Tidskrift för Litteraturvetenskap*s temanummer "Litteraturvetenskap på 2000-talet" (2000:3–4).¹ Ett nytt bidrag till denna diskussion – Johan Lundbergs "Cultural Studies. Akademiskt nytänkande eller 68-vänsterns revanschistiska återtåg?" (*Tvärsnitt* 2004:1) – vittnar om att krismedvetandet inom ämnet består.

Som titeln antyder är Lundberg skeptisk till det ökade intresset för kulturstudier inom humaniora och litteraturvetenskap – vi återkommer till denna kritik. Ändå utgår artikeln från en lägesbeskrivning nog de flesta litteraturvetare – författaren använder genomgående beteckningen "litteraturhistoriker" – kan känna igen. Också Lundberg ser ett nytänkande som nödvändigt i en tid då "naturvetenskaperna expanderar och de humanistiska ämnena tenderar att uppfattas som mer och mer marginaliserade".²

Humanioras tillbakagång framgår för övrigt i den senaste forskningspropositionen. Humaniora diskuteras under rubriken "kulturpolitisk forskning". Här efterlyses en "överblick över den forskning som idag bedrivs inom området",³ ett ordval som antyder att man är oklar över vad humanistisk forskning innebär.

Att humanistens blickar i detta läge går mot kulturstudiet är inte förvånande, skriver Lundberg:

Och visst förstår man den attraktion som forskare inom humaniora härmed kan erfaras: den litteraturhistoriker som tidigare sysslat med texter av poeter som blott en försvinnande del av befolkningen hört namnet på, kan nu bedriva forskning om aktiviteter som har betydelse för "alla och envar". [– – –] Att kulturstudiet för många politiker framstår som något att satsa på och skjuta till bidrag för, är inte heller det ämnat att förvåna: här

---

1 Äldre debattinlägg om svensk litteraturvetenskap finns exempelvis i Tomas Forser, "En helig och allmänlig kyrka...", *Humaniora på undantag? Humanistiska forskningstraditioner i Sverige*, red. Tomas Forser, Sthlm 1978 och Erland Lagerroth, *Litteraturvetenskapen vid en korsväg*, Sthlm 1980.

2 Johan Lundberg, "Cultural Studies. Akademiskt nytänkande eller 68-vänsterns revanschistiska återtåg?", *Tvärsnitt* 2004:1, s. 73. Se också Mats Benners diskussion av den växande klyftan mellan naturvetenskap och humaniora i *Axess* 2005:2: "Naturvetenskapen intar humanvetenskapens domän".

3 *Forskning om ett bättre liv. Regeringens proposition 2004/05:80*, Sthlm 2005, s. 217.

finns ju den samhälls- och samtidsreferens som man har tyckt sig sakna i den ofta rätt introverta verksamhet som humanister sysslat med tidigare.⁴

Beskrivningen synliggör litteraturvetenskapens dilemma i vår tid, dess svårighet att nå ut och skapa intresse hos andra än de närmast berörda. Som Johan Svedjedal påpekar i *TfL:s* ovan nämnda temanummer märks "litteraturforskningens tillbakagång tydligt på bokhandelns hyllor, och då särskilt på orter utanför storstäderna och universitetsstäderna. Gradvis har hyllorna blivit smalare samtidigt som hyllorna har flyttats längre bakåt i butikerna".⁵ Bokreans kataloger ger en lika entydig bild. Medan avdelningen "Historia" löper sida efter sida återfinns vanligen endast ett fåtal titlar under rubriken "Litteraturvetenskap".

Vad ligger bakom denna litteraturstudiets tillbakagång? Lundbergs hänvisning till svårbegripliga utläggningar av okända poeter rymmer säkert en del av sanningen. I en annan artikel – en recension av Anders Johanssons *Avhandling i litteraturvetenskap* (03) – pekar han på samhällsomvandlingen överhuvudtaget det senaste seklet eller halvseket, vilken inneburit en tillbakaträngning av konst och skönlitteratur i samhällsdebatten.⁶

Att skönlitteraturens betydelse för samhällets ledande skikt minskat är tydligt. Politiker, företagsledare, massmediarepresentanter behöver ingen djupare kännedom om Torgny Lindgrens författarskap för att framgångsrikt kunna verka i offentligheten. Kulturdebatten är hänvisad till dagstidningarnas undanskymda kulturbilagor. Däremot är det ju inte så att *boken* eller *läsandet* befinner sig i kris. Den som under senare år trängts på bokmässan i Göteborg vet att bokbranschen upplever en högkonjunktur: nya distributionskanaler tillkommer och sänkt bokmoms har lett till ökad försäljning. Bokläsandet tycks inte hotat i massmedieåldern.⁷

Också på ett djupare plan är skönlitteraturens, eller snarare fiktionens, kraft och lockelse obruten i vår tid. *Da Vinci-kodens* segertåg över världen kan här tjäna som exempel. Inte i första hand för att *Da Vinci-koden* sålts i miljoner och åter miljoner exemplar – en del skulle nog beteckna denna försäljningskoncentration till ett par titlar som ett förfallstecken. Utan för att boken just synliggör fiktionens inneboende potential.

Sagoberättelser är bara på "låtsas", det vet minsta barn. Ändå rymmer givetvis fiktionens utsagor om livet ett stort sanningsvärde. Det är därför vi läser. När diktaren därtill utnyttjar det gamla "Robinson Crusoe-tricket" och hävdar att historien bygger på autentiskt material tycks fiktionen bli närmast oemotståndlig.

Detta framgår inte minst av Per Rydén *Den svenske Ikaros* (2003). Rydén följer och diskuterar de många och skilda berättelserna om Andrées polarexpedition. Han konstaterar att Per Olof Sundmans roman *Ingenjör Andrées luftfärd* i princip kom att tränga ut andra skildringar av expeditionen. Den fiktiva gestaltningen av färden var så stark att den överflyglade vetenskapliga och journalistiska texter. Detta trots att Sundmans huvudtes – att Andrée medvetet gick i döden och tog sina kolleger med sig – var diskutabel och i hög grad tidsbunden.

På liknande sätt påverkar *Da Vinci-kodens* inledande "faktasida" – vilken antyder att allt är sant – läsningen av romanen, som tycks utlova ny och sensationell kunskap om historien. I bokens kölvatten har en hel genre med *Da Vinci*-kommentarer vuxit fram, där man försöker verifiera eller falsifiera romanens många påståenden om västerlandets och kristendomens historia. Bokens fantasifulla konspirationsteorier bör dock inte skymma det faktum att den är väl förankrad i samhällsdebatten och framgångsrikt "flirtar" med vetenskap och finkultur. Det gäller exempelvis synen på kyrkans historiska nedvärdering av kvinnan: Maria Magdalena omvandlades från centralgestalt till sköka. För vetenskapen är detta kanske ingen nyhet. Inte heller för dikten – Sven Delblanc har skrivit om det, likaså Marianne Fredriksson. Men *Da*

4 Lundberg, "Cultural Studies", s. 74.

5 Johan Svedjedal, "Utanför marginalen", *Tidskrift för litteraturvetenskap* 2000:3–4, s. 53.

6 Johan Lundberg, "Vilsen flykt från tråkiga analyser av litteratur", *Svenska Dagbladet* 30/9 2004

7 Lars Schmidt, "Bästa julhandeln sedan momssänkningen", *Svensk Bokhandel*, 2005:2.

Vinci-koden når ut på ett helt annat sätt. Bokens miljontals läsare tvingas reflektera över kristendomens kvinnoyn.

Fiktionen står alltså fortsatt stark i vår tid. Svensk litteraturvetenskap gör det inte.

* * *

Johan Lundberg är således missnöjd med litteraturvetenskapens ställning idag. Ändå är han kritisk mot försöken att förnya forskningen utifrån ett kulturstudie-perspektiv.

Man kan urskilja tre huvudpunkter i Lundbergs kritik – som därtill i mycket slår in öppna dörrar.⁸ För det första vänder han sig mot kulturelismen inom fältet, mot ”ifrågasättandet av de gängse skrankorna mellan hög- och lågkultur”. Två motsatta tendenser blir här synliga. Å ena sidan benägenheten att trivialisera traditionell finkultur; högkulturella verk och författare ses som vilka texter och textproducenter som helst. Å andra sidan uppvärderingen av populärkulturen, vilken tillskrivs en ”radikal och maktkritisk potential”.⁹

För det andra innebär kulturstudiet en icke önskvärd politisering av forskningen. Lundberg ser Cultural Studies som i mycket en ”utlöpare från den 70-talsvänster som aldrig egentligen släppt greppet om universitetsvärlden”. Följden blir att vetenskapen ideologiserar. Forskarna tenderar att inta en ”peka-finger-position”. De ägnar sig åt att blottlägga och kritisera oönskade åsikter och ställningstaganden om klass, kön och etnicitet i företrädesvis äldre högkultur.¹⁰

Kulturstudier innebär för det tredje en risk för amatörism. ”Litteraturhistorikern” förleds att gå utanför sitt egentliga verksamhetsområde, att låtsas vara expert på ”allt från ålderdom till sinnessjukdom”. Kortsiktigt kan detta kanske gå bra, menar Lundberg. Men på längre sikt riskerar man att bli ifrågasatt om man uttalar sig som vetenskapsman i frågor som ligger utanför ens egentliga kompetensområde.¹¹

Lundberg konkretiserar kritiken genom att diskutera några svenska kulturstudier. Det är inte svårt att dela hans skepsis mot ett par av exemplen. Den etnologiska studie han lyfter fram, om kvinnligt och manligt i såpoperans värld, hade rimligen vunnit på kännedom om ”de erforderliga tolkningsverktygen när det gäller analys av drama och film”.¹² Inte heller övertygar alla ”läsningar” av Solna Centrum i antologin *Passager. Medier och kultur i ett köpcentrum* (2001). Det är uppenbarligen inte lätt att avlocka denna tredimensionella ”text” dess dolda innebörder.

Lundbergs kritik av dessa exempel har alltså fog för sig. Ändå är hans hållning märkvärdigt svartvit och reduktiv. De valda exemplen gör det enkelt att mönstra ut alla försök att vitalisera humaniora/litteraturvetenskap med hjälp av kulturstudiet. Men mindre lyckade forskningsbidrag finns det gott om inom alla områden, också inom traditionell litteraturvetenskap. Frågan är väl snarare om det finns något intressant att lära från det internationella Cultural Studies-fältet?

Dessutom är den absoluta motställningen hos Lundberg mellan högt och lågt förenklad och icke-produktiv. Det handlar ju inte om att byta ut Hamlet mot Hamilton (i Guillous agentserie) utan om att undersöka eventuella relationer – om några – mellan dessa två. Diskussionen av samspelet och växelverkan mellan populär- och finkultur står i centrum för den så

---

8 Det har under senare decennier publicerats en rad kritiska granskningar av den forskning som bedrivits i namn av Cultural Studies. Man kan exempelvis peka på den breddsida mot fältet Fredric Jameson levererar i ”On Cultural Studies”, *Social Text*, (34) 1993, s. 17–52.

9 Lundberg, ”Cultural Studies”, s. 74 f.

10 Lundberg, ”Cultural Studies”, s. 75 ff.

11 Lundberg, ”Cultural Studies”, s. 80.

12 Lundberg, ”Cultural Studies”, s. 76.

kallade "immodesta varianten" av kulturstudiet.¹³ I Sverige har exempelvis Magnus Persson i avhandlingen *Kampen om högt och lågt* (2002) granskat hur nyare skandinaviska romaner av erkänt "höglitterära" författare – Jan Kjærstad, Peter Høg och Kerstin Ekman – förhåller sig till masskulturen.

Även Lundbergs ideologiska konspirationsteori är reduktiv. Att många kulturstudieforskare intar en vänsterståndpunkt innebär inte att forskningsfältet är ideologiskt determinerat. Det är uppenbart att kulturstudiet är förenligt med exempelvis en liberal hållning. Inte heller är ju *nyttjandet* av kultur och litteratur politiskt bestämt. Winston Churchill, exempelvis, var konservativ och högt bildad men likväl en stor konsument av populärlitteratur.¹⁴

Föreställningen om amatörism är därtill förrädisk. Visst är det en fördel om forskare vet vad de talar om – annars lär det inte bli någon god forskning. Samtidigt skulle detta resone-mang, om det dras till sin spets, kunna användas också inom litteraturämnet för att hindra romanforskaren att skriva om lyrik, barockspecialisten att uttala sig om Kerstin Ekman eller metrikern att utnyttja författarbiografi. I själva verket har väl litteraturvetenskapens storverk alltid varit förbundna med djärvhet i tanke och skrift. I ett svenskt perspektiv räcker det att nämna namn som Schück, Böök och Lagercrantz. Internationellt kan man peka på Stephen Greenblatts uppmärksammade Shakespeare-biografi *Will in the World: How Shakespeare Became Shakespeare* (2004), där författaren på ett kvalificerat och intresseväckande sätt spekulerar om hur Shakespeares liv kan ha tett sig.

Inte heller är det korrekt att uppfatta kulturstudier som *enklare* än, låt säga, traditionell svensk litteraturvetenskap. I själva verket är det ofta svårt att säga något nytt och tänkvärt om populärkulturella, till synes endimensionella texter, vilka inte döljer sitt budskap bakom komplicerade berättarstrukturer. Det är just därför det finns så många svaga Cultural Studies-analyser. Forskning med denna inriktning kräver stor kunskap både om potentiella kontexter och om traditionell litteraturforskning. Vad är möjligt att göra? Vilka resultat är intressanta och nyskapande? Hur undviker man att på ett trivialt och meningslöst sätt sammanställa olika texter eller teorier? Kulturstudier är helt enkelt ingen nybörjarverksamhet.¹⁵

Kvar står problemet med litteraturämnets marginalisering – parallellt med en högkonjunktur för bokförsäljning och bokläsande. Hur ska vi litteraturvetare ställa oss till detta? Gäller det bara att bita ihop, väsa "business as usual" och även fortsättningsvis nöja oss med att presentera våra forskningsresultat för en avtynande läsekrets? Eller finns det andra möjligheter?

* * *

För att besvara denna fråga bör perspektivet breddas. Snarare än att diskutera kulturstudiets eventuella förtjänster och brister bör frågan gälla litteraturämnets inriktning överhuvudtaget. Lars Lönnroths *Litteraturforskningens dilemma* (1961) är en i sammanhanget intressant pamflett, som kan ge perspektiv på frågan. Den tillkom i en tid då svensk litteraturvetenskap hade börjat röra sig bort från en ensidigt historisk-biografiskt inriktad forskning och till en tolkningscentrerad verksamhet. Icke desto mindre finns det synpunkter och formuleringar hos Lönnroth som vi kan använda för en diskussion av dagens situation.

Lönnroths kritik av svensk litteraturvetenskap utgår ifrån bristen på konsensus inom ämnet om vad "vetenskaplighet" är. Han pekar på hur sakkunniga vid tjänstetillsättningsärenden bedömer samma vetenskapliga insats helt olika. Litteraturämnets grundläggande splittring

13 Jfr Andrew Milner, *Literature, Culture, and Society* (1996), 2nd ed. London 2005.

14 Erik Hedling, "Med blick för det låga (Bildn av bildningen)", *Sydsvenska Dagbladet* 20/4 2005.

15 På ett ACSIS-seminarium i Norrköping 16/3 2004 ansåg Janice Radway – en av de litteraturvetenskapliga pionjärerna inom fältet – att kulturstudier långt ifrån är enkel verksamhet. Risken är uppenbar att Cultural Studies-forskare applicerar samma teorier och modeller på samma typer av texter och därmed når entydiga och likartade resultat.

framgår av att forskare kan syssla med så vitt skilda saker som att bedriva filologi på medeltida genrer och författa ”essäer” om Lindegrens lyrik. Boven i dramat, som Lönnroth ser det, är nykritiken och dess betoning på ”rent estetiska tolkningsuppgifter”.¹⁶ Med den i och för sig vällovliga avsikten att underlätta upplevelsen av ”god dikt” ägnar sig forskare åt att skriva vackert om betydande diktverk. Man hamnar emellertid då alltför nära den rena ”essäistiken”, vilket leder till metodisk opålitlighet. Lönnroth vänder sig mot uppfattningen att litteraturforskarens främsta uppgift skulle vara att tolka, att utlägga mening: ”För min del tvivlar jag på att mycket grundliga explikationer är av värde för den estetiska upplevelsen annat än i undantagsfall [...] det behövs sannerligen inte speciell estetisk detaljkommentar till varenda rad i varenda skönlitterär bok”.¹⁷

Lönnroth vill vrida klockan tillbaka. Hans alternativ till denna ”estetiska kritik” blir en återgång till en regelrätt historiskt inriktad forskning: ”Arbetet inriktas i huvudsak på historiskt betydelsefulla uppgifter: i första hand genrestudier; komparativa undersökningar av stilarternas, idéernas och motivens uppkomst, spridning, förändring och död; utredningar av litteraturens förhållande till andra samhällsfaktorer”.¹⁸ Det är ett program helt i den weibullska skolans efterföljd. Som Claes Ahlund och Bengt Landgren visar i *Från etableringsfas till konsolidering. Svensk akademisk litteraturundervisning 1890–1946* (2003) har denna motsättning mellan historisk och estetisk litteraturforskning redan från början präglat ämnet.¹⁹

Lönnroth skiljer alltså mellan en historiskt inriktad litteraturforskning och ”litterär kritik”. I debattskriften från 1961 tar han nästan ensidigt parti för ”historia”, men sju år senare har han blivit ”renegat” och känner sig bekväm också i rollen som texttolkare.²⁰

Lönnroths distinktion mellan historia och tolkning har uppmärksamrats och kommenterats vid flera tillfällen,²¹ och utgör den springande punkten i Hans-Georg Gadamer's *Wahrheit und Methode* (1961). Lönnroths tankar om vilken slags *texter* litteraturämnet ska ägna sig åt har inte uppmärksamrats i lika hög grad. Men de är väl så intressanta. Är det texters litterära värde eller deras kulturhistoriska betydelse som ska meritera dem för forskarens uppmärksamhet? Lönnroth vänder sig mot praxis som inneburit att ”estetiska urvalsprinciper styrt litteraturhistorieskrivningen” och konstaterar att ”lägre” litteratur fortfarande anses ”vara illegitim som forskningsobjekt”.²² Vissa formuleringar leder onekligen associationerna till moderna kulturstudier. Lönnroth skriver: ”historisk knappologi om stora diktare betraktas som *mer* väsentlig än en bred och kulturhistoriskt banbrytande studie av – låt oss säga – kolportageromanen och dess publik i 1800-talets Sverige”.²³ Först med ett vidgat textbegrepp blir det möjligt att teckna en rättvisande bild av olika historiska sammanhang eller utvecklingslinjer på litteraturens område. Det finns, framhåller han, inte längre

någon anledning att studera enbart de pretentiösa generererna. Vi kan börja ägna oss på allvar också åt sådana inflytelserika skriftalster som kåseriet, recensionen, krönikan, traktaten, postillan, drömboken, doktorsavhandlingen, brevet, tillfällighetsversen, kol-

16 Lars Lönnroth, *Litteraturforskningens dilemma*, Malmö-Lund 1961, s. 6.

17 Lönnroth, *Litteraturforskningens dilemma*, s. 31.

18 Lönnroth, *Litteraturforskningens dilemma*, s. 88.

19 Claes Ahlund & Bengt Landgren, *Från etableringsfas till konsolidering. Svensk akademisk litteraturundervisning 1890–1946*, Uppsala 2003, s.570. Jfr Forser, s. 169.

20 “As I have already tried to show, I have to some extent remained faithful to my old distinction between literary history and literary criticisms [sic!], although I would now tend to favour the latter rather than the former”. Lars Lönnroth, ”Literary History and Literary Criticism: A Renegade’s View”, *Scandinavica* 7, 1968, s. 37. Jfr. Tomas Olsson, ”Litteraturforskningens dilemma – ännu en felläsning?”, *Gudar på jorden. Festskrift till Lars Lönnroth*, red. Stina Hansson & Mats Malm, Sthlm/Stehag 2000, s. 555 f.

21 Jfr Forser, Carl Fehrman, *Forskning i förvandling. Män och metoder i svensk litteraturvetenskap*, Sthlm 1972, s. 125 f. och Olsson, s. 551.

22 Lönnroth, *Litteraturforskningens dilemma*, s. 16 ff.

23 Lönnroth, *Litteraturforskningens dilemma*, s. 29.

portageromanen, reportaget, pornografiken, gangsternovellen, seriemagasinet, kungörelsen och reklam-broschyren.²⁴

Men även om Lönnroth pläderar för en historisk litteraturforskning är han inte så ensidig på denna punkt som kommentatorerna ibland gjort gällande.²⁵ Steget till motståndarlägret, texttolkarna, var inte längre än att Lönnroth 1968 alltså kunde ansluta sig till denna falang.

Texttolkningen har också blivit den dominerande positionen i fältet. Anders Pettersson skriver i *Tfl:s* temanummer om ”Värde och värdering” (2001:3) att majoriteten av dagens litteraturforskare uppfattar just *tolkning* som det centrala innehållet i verksamheten: ”I den mån som det finns en dominerande uppfattning bland litteraturvetare själva om vad som är viktigast i litteraturvetenskapen, tror jag att den går ut på att litteraturvetenskapens främsta uppgift är att tolka litterära texter. Litterära texter är värdefulla; det är litteraturforskarens uppgift att göra deras värden mera tillgängliga för publiken”.²⁶ Denna självförståelse dominerar, påpekar Pettersson, också den utvärdering av svensk litteraturvetenskap som gjordes i början av 1990-talet.²⁷

Att *tolkning* prioriteras högst bland litteraturforskarna har som bekant sin historiska förklaring. Det är ofrånkomligt att, i likhet med Lönnroth, hänvisa till den förändring av litteraturforskningen och litteraturundervisningen som nykritiken förde med sig. I sin ovan nämnda översikt över svensk akademisk litteraturundervisning fram till 1946 noterar Ahlund och Landgren redan i slutet av undersökningsperioden ”en tendens till att vilja ägna ökad uppmärksamhet åt text- och stilanalys, åt de litterära texternas struktur och konstnärliga verktygsmedel; och av allt att döma är det den viktigaste avnämningens, skolans behov av en litteraturundervisning med en sådan inriktning, som driver på accentförskjutningen”.²⁸

Pettersson är kritisk till föreställningen att *tolkning* är litteraturforskningens huvuduppgift.²⁹ Liknande ståndpunkter har formulerats i skilda tider och från skilda utgångspunkter. Jonathan Culler invände mot *tolkningens* hegemoni 1981: ”There are many tasks that confront criticism, many things we need to advance our understanding of literature, but one thing we do not need is more interpretations of literary works”.³⁰ Johan Svedjedal talar två decennier senare om en ”närmast kvävande konsensus” vad gäller uppfattningen att en litteraturforskare ägnar sig åt textanalys.³¹ I sin argumentation för att *tolkning* inte behöver ses som litteraturvetenskapens centrala verksamhet påminner Pettersson om att de estetiska vetenskaperna i själva verket har tre centrala uppgifter. Vid sidan av de båda verksamheter vi hittills berört – *tolkning* och *historia* – tillkommer *teori*.³² En sådan treledad beskrivning av det litteraturvetenskapliga verksamhetsfältet har gamla anor och har tidigare formulerats av såväl Atter-

---

24 Lönnroth, *Litteraturforskningens dilemma*, s. 32.

25 Lönnroth, *Litteraturforskningens dilemma*, s. 35: ”Jag medger dock att det skulle vara olyckligt om den här förespråkade intresseförskjutningen medförde att *all* noggrann analys av betydande diktverk och alla biografier över stora diktare försvann eller överlämnades till litteraturkritiker utan historisk bildning. Särskilt till de äldre klassikerna och till en del moderna, speciellt svårtillgängliga diktverk (typ: ”Ulysses”) behövs det fortfarande detaljkommentarer”.

26 Anders Pettersson, ”Värden i litteratur och litteraturvetenskap”, *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 2001:3, s. 22.

27 Pettersson, ”Värden i litteratur och litteraturvetenskap”, s. 22.

28 Ahlund & Landgren, s. 570. Denna tendens till ”ett mera textcentrerat studium” tilltar i styrka under perioden 1947 till 1956. Se Bengt Landgren, ”Universitetsämne i brytningstid. Svensk akademisk litteraturundervisning 1947–1956, *Universitetsämne i brytningstid. Studier i svensk akademisk litteraturundervisning 1947–1995*, red. Bengt Landgren, Uppsala 2005, s. 288.

29 Pettersson, ”Värden i litteratur och litteraturvetenskap”, s. 26.

30 Jonathan Culler, *The Pursuit of Signs. Semiotics, Literature, Deconstruction*, Ithaca, New York 1981, s. 6.

31 Svedjedal, s. 54.

32 Pettersson, ”Värden i litteratur och litteraturvetenskap”, s. 23.

bom som René Wellek.³³ Också Horace Engdahl använder denna tredelning i sin läroboksartikel ”Att skriva om litteratur” (1998). Han härleder dessa litteraturvetenskapliga huvudgenrer – som han benämner kommentar, berättelse och teori – tillbaka till antiken.³⁴

Kombinerar man denna treledade beskrivning av litteraturvetenskapens möjliga *verksamheter* med en, låt vara schematisk, tudelning av texter eller *studieobjekt* i ”högt” och ”lågt”, får man följande matrismodell:

verksamh. studieobj.	A. Historia	B. Tolkning	C. Teori
1. Högt			
2. Lågt			

Att skapa modeller är vanskligt. Risken för förenklingar är uppenbar: det finns naturligtvis inga vattentäta skott mellan kategorierna ovan. En första självklar invändning är att de tre verksamheterna – historia, tolkning, teori – i hög grad är beroende av varandra.³⁵ Den som föresätter sig att skriva litteraturens historia, kan inte undgå att tolka litterära texter eller använda andras tolkningar. Omvänt gäller att tolkningen av en specifik litterär text har mycket att vinna på att placeras i sitt litteraturhistoriska sammanhang. På motsvarande sätt är tolkning och teori beroende av varandra.

Med utgångspunkt från ovanstående modell kan vi dock förtydliga vissa tillstånd och resonera om vad vi uppfattar som utvecklingsmöjligheter. Det är vårt intryck att huvuddelen av dagens svenska litteraturvetenskapliga forskning, inte minst när det gäller kategorin doktorsavhandlingar – våra egna utgör inga undantag! – kan inplaceras i kolumn B. I likhet med Pettersson och Svedjedal uppfattar vi *tolkningen* som svensk litteraturforsknings huvudfåra – vi placerar därför denna verksamhet centralt i modellen. Men detta är inte hela sanningen. Vad Pettersson och Svedjedal inte kommenterar – kanske inte ens finner nödvändigt att kommentera – är vilka slags texter som blir föremål för tolkning. De verk som analyseras i svenska doktorsavhandlingar har till övervägande del ”höglitterär” status, även om hierarkier och värdeskalor av skiftande art givetvis existerar också *inom* denna kategori.³⁶ Merparten av dagens svenska litteraturvetenskap återfinns alltså i fältet 1B, ett av sex möjliga forskningsfält!

Att *tolkning* placeras mitt i modellen handlar inte enbart om en kvantitativ övervikt. Både *teori* och *historia* framstår ofta som underordnade det dominerande tolkningsparadigmet. Intresset för *teori* handlar exempelvis ofta om att kunna åstadkomma bättre, perspektivrikare tolkningar, om att avlocka texterna tidigare obeaktade betydelser. Anders Pettersson skriver i *Verbal Art. A Philosophy of Literature and Literary Experience* (2000):

33 Pettersson, ”Värden i litteratur och litteraturvetenskap”, s. 33, not. 10.

34 Horace Engdahl, ”Att skriva om litteratur”, *Litteraturvetenskap – en inledning* (1998), red. Staffan Bergsten, andra uppl., Lund 2002.

35 Jfr. Pettersson, ”Värden i litteratur och litteraturvetenskap”, s. 26: ”För mig är litteraturtolkning/litteraturanalis, litteraturhistoria eller litteraturteori tre likvärdiga delar av litteraturvetenskapen och dessutom djupt beroende av varandra inbördes”.

36 Jfr de 217 svenska doktorsavhandlingar i litteraturvetenskap som Michael Gustavsson förtecknar i bilagan till sin artikel ”Litteraturteorins expansion. Svenska doktorsavhandlingar i litteraturvetenskap 1976–1995”, *Universitetsämne i brytningstider. Studier i svensk akademisk litteraturundervisning 1947–1995*, red. Bengt Landgren, Uppsala 2005, s. 609–623.

In contemporary literary studies, the pronounced orientation towards interpretation has fostered a tendency to think of literary theory as a mere provider of impulses for textual analysis and to judge the value of theories of literature by how interesting the interpretative moves they may motivate are. In my view, this is to misapprehend the nature and value of literary theory, fundamental literary theory above all.³⁷

Vi är många som vänt oss i än den ena (teoretiska) riktningen, än den andra, på jakt efter det där perspektivet – det magiska ”sesam öppna dig” – med vars hjälp vi hoppats kunna nytolka texten. Teori är något man hämtar ”hem” till den litteraturvetenskapliga verkstaden för att med dess hjälp finslipa närläsningens-verktygen och avlocka texten nya betydelser eller påvisa dess obestämbarhet. Den teori som på detta sätt ”importeras” till litteraturvetenskapen är, menar Jonathan Culler i *Literary Theory. A Very Short Introduction* (1997),

works that succeed in challenging and reorienting thinking in fields other than those to which they apparently belong [...] writings from outside the field of literary studies have been taken up by people in literary studies because their analyses of language, or mind, or history, or culture, offer new and persuasive accounts of textual and cultural matters.³⁸

Teorier från andra ämnesområden utnyttjas således i litteraturstudiet för att belysa den litterära texten. Teorin tjänstgör som texttolkningens hjälprea.

Arne Melberg gör till synes en annan bedömning av teorins ställning och relevans för litteraturstudiet i sina självkritiska minnen från ett liv i Akademia: *Mitt i litteraturen* (2002). Hans fokus ligger på den litteraturteoretiska boomen på 1980-talet där han själv var en ledande kraft. Denna verksamhet var inte ett självändamål: ”Att litteraturstudiet varit och är tungt på ’teori’, och i synnerhet litteraturteori från 70- och 80-talen, har varit vårt sätt att göra ’vetenskap’ av det som annars kunde heta läsning, tolkning, kommentar, meditation, kritik eller forskning”.³⁹ Därtill kom ett mer uttalat akademiskt språk att tas i bruk.⁴⁰ Det ämne som tidigare gått under beteckningen litteraturhistoria med poetik ville på allvar växa in i rollen som *litteraturvetenskap*.

Samtidigt framgår det att teoriboomen strävade efter att kvalificera arbetet med att tolka texter: ”den teoretiska ansträngning, som *förvandlade* [kurs. här] litteraturkommentaren, litteraturbetraktelsen, litteraturkritiken till en *litteraturvetenskap*”.⁴¹ Det yttersta syftet var alltså att skärpa blicken och höja ambitionsnivån i tolkningsarbetet. Därmed är vi tillbaka i ruta 1B. Denna vetenskapliga legitimeringsprocess via teorin hade också sitt pris. Få skulle väl bestrida att det finns ett samband mellan ”teori-stinna” tolkningar av höglitterära texter och litteraturämnets marginalisering i den utomakademiska offentligheten? Dagens standardformel för litteraturvetenskapliga avhandlingar och böcker – inträngande närläsningar kryddade med teori – kräver onekligen ett visst mått av uthållighet hos läsaren.

Tolkningens hegemoniska position kan också avläsas i litteraturhistorie-skrivningen. Senare decenniernas litteraturhistorier domineras av korta, exemplariska närläsningar av höglitterära texter. I Bernt Olssons och Ingemar Algulins *Litteraturens historia i världen* (1992) – som används flitigt inom grundutbildningen – finner man exempelvis följande programförklaring: ”Förr handlade litteraturhistorien främst om författarna, deras liv och verk. Under de senaste

---

37 Anders Pettersson, *Verbal Art. A Philosophy of Literature and Literary Experience*, Montreal & Kingston 2000, s. 7. – ”fundamental literary theory deals with the questions of what literature is. [...] I do not see literary theory as an essentially auxiliary discipline, an adjunct to literary history or textual analysis”. Pettersson, *Verbal Art*, s. 6.

38 Jonathan Culler, *Literary Theory. A Very Short Introduction*, Oxford & New York 1997, s. 3f.

39 Arne Melberg, *Mitt i litteraturen. Självkritiska minnen från Akademia med sex återbesök samt ett försök att tänka nytt*, Sthlm/Stehag 2002, s. 24

40 Melberg, s. 23 f.

41 Melberg, s. 23.

decennierna har textbegreppet kommit att uppmärksammas allt mer i litteratursynen. Litteraturhistorien har kommit att betraktas som historien om texter som står i relation till varandra. [– – –]. Texterna står i centrum och har mer än författarpresentationer kommit att prägla strukturen i framställningen”.⁴² Det samma gäller i hög grad för *Nordisk Kvinnolitteraturhistoria* (1993) och *Skånes Litteraturhistoria* (1996–97). Även Sven Delblanc och Lars Lönnroth skriver i *Den svenska litteraturen* (1987) att de vill ”lyfta fram de ännu levande texterna”. Den följande kommentaren – ”litteraturhistoria kan [inte] bli en antologi av snillrika textanalyser”⁴³ – visar likväl att de är medvetna om närläsningens problem. 25 år efter ungdomspamfletten kämpar Lönnroth fortfarande med litteraturämnets tudelning. Även i förhållande till litteraturhistoria uppvisar således tolkningen ”imperialistiska” tendenser. Därmed inte sagt att all litteraturhistorisk forskning har denna inriktning.⁴⁴

Tolkningen tenderar alltså att å ena sidan inkorporera teorin för sina egna syften och å andra sidan invadera eller påverka vår förståelse av vad litteraturhistorisk forskning går ut på. Vad ligger bakom detta sakernas tillstånd? Hur har litteraturämnet kunnat hamna i en situation där tolkning eller läsning av enskilda texter ur en höglitterär kanon framstår som dess helt centrala verksamhet – och detta på bekostnad av historia och teori, verksamhetsfält som i likhet med tolkning räknar sina anor tillbaka till antiken?

En given och tidigare påtalad omständighet är förstås den förändring av forsknings- och undervisningspraxis som *nykritiken* förde med sig. Nykritiken kom i många avseenden att demokratisera litteraturundervisningen. Också den litteraturhistoriskt relativt obevandrade kunde nu på ett aktivt och produktivt sätt diskutera komplicerade texter. Culler sammanfattar denna utveckling:

In many ways the influence of the New Criticism has been beneficent, especially on the teaching of literature. [---] No longer was discussion and evaluation of a work something which had to wait upon acquisition of a respectable store of literary, historical, and biographical information. No longer was the right to comment something earned by months in a library. Even the beginning student of literature was now confronted with poems, asked to read them closely, and required to discuss and evaluate their use of language and thematic organization. To make the experience of the text itself central to literary education and to relegate the accumulation of information about the text to an ancillary status was a move which gave the study of literature a new focus and justification, as well as promoting a more precise and relevant understanding of literary works.⁴⁵

Detta textnära arbetssätt har bidragit till litteraturämnets *institutionalisering*, då det erbjuder handfasta ramar och rimliga uppgifter för uppsatsskrivande studenter på skilda nivåer. Ur svenskt perspektiv är det oundvikligt att här peka på den betydelse som Staffan Björcks *Romanens formvärld. Studier i prosaberättarens teknik* (1953) och Bertil Rombergs *Att läsa epik* (1970) haft i sammanhanget. Texttolkning eller ”läsning” av det ena eller andra verket dominerar inte endast svenska doktorsavhandlingar utan sätter i än högre grad sin prägel på uppsatser på grund- och påbyggnadsnivå.⁴⁶ Det är egentligen föga förvånande. Som litteraturvetare slussas vi redan från nybörjarstadiet in i tolkningsruta 1B. Vi som är satta att sköta undervisningen på dessa stadier är väl inskolade i detta tänkesätt och uppfattar denna typ av uppsatser

---

42 Bernt Olsson & Ingemar Algulin, *Litteraturens historia i Sverige*, (1987) andra uppl. Sthlm 1991, s. 9.

43 *Den svenska litteraturen I. Från forntid till frihetstid*, red. Lars Lönnroth och Sven Delblanc, Sthlm 1987, s. 13.

44 Se till exempel, Mats Malm, *Textens auktoritet: de första svenska romanernas villkor*, Stehag 2001 och David Gedin, *Fältets herrar: framväxten av en modern författarroll*, Stehag 2004.

45 Culler, *The Pursuit of Signs*, s. 3 f.

46 Jfr Ulf Malm, ”När litteraturhistoria med poetik blev litteraturvetenskap. Påbyggnadsuppsatser i ämnet vid Uppsalainstitutionen 1965–1975, *Universitetsämne i brytningstider. Studier i svensk akademisk litteraturundervisning 1947–1995*, red. Bengt Landgren, Uppsala 2005.

som den naturliga vägen in i ämnet. På en rimlig tidsperiod kan nybörjarstudenten producera en rimligt avancerad litteraturvetenskaplig text. Påbyggnadsstudenter och doktorander kan likaså med en kontextualiserande tolkningsmodell på (någorlunda) stipulerad tid färdigställa vetenskapliga alster av god kvalitet. Inte heller behöver varje nyantagen doktorand kämpa för att ”upptäcka” en ny genre eller epok. Det finns tillräckligt med skönlitterära verk för alla – var och en kan specialisera sig på sitt författarskap eller sitt verk.

Ur ett inomvetenskapligt svensk perspektiv fungerar systemet alltså relativt bra. Samtidigt marginaliseras ämnet från två håll. Allmänhetens intresse för närläsningar är sedan länge vikande. Men också ur ett akademiskt internationellt perspektiv framstår litteraturämnet som otidsenligt. Av naturliga skäl har en detaljerad närläsning av en internationellt mindre känd svensk författare svårt att göra sig gällande på utländska konferenser. Som Sverker Sörlin påpekar i en uppmärksammas debattartikel gäller detta överhuvudtaget för svensk humaniora som rankas efter sina nordiska kolleger, men trots det har svårt att ompröva sin verksamhet:

Humanister känner sig, ibland med viss rätt, förbisedda i de större sammanhangen. De bidrar dock själva till sin marginalisering genom att motarbeta förslag till kraftsamling och nationell arbetsfördelning. Som en följd är de mindre språken på utdöende på alla universiteten samtidigt. Djärva och stora satsningar är sällsynta, internationell publicering likaså. Projektkulturen bygger på fördelning av småsmulor till så många som möjligt. Med ett förbluffande dödsförakt kör humaniora vidare på sitt ”race to the bottom” (DN 9.2.2005).

Den svenska litteraturvetenskapens dilemma består bland annat av att befinna sig mitt emellan dessa poler: allmänintresset (tredje uppgiften) och den internationellt erkända vetenskapen. Kompetenta närläsningar av enskilda ”höglitterära” svenska romaner eller författarskap förslår inte i något av dessa sammanhang.

* * *

Bör inte vi litteraturvetare i denna situation bredda våra intressen? Bryta oss ur många gånger förlamande genrebegränsningar och värdehierarkier? Det handlar inte om att överge den tolkande verksamheten, absolut inte. Snarare om att utvidga och komplettera denna. Torgny Lindgrens roman *Hummelhonung* (1996), exempelvis, kan relateras till P O Enquists eller Sara Lidmans norrlandstexter, men den kan också ställas mot Kjell Sundvalls actionfilm *Jägarna* (1996) som på liknande sätt gestaltar en norrländsk brödrauppgörelse.

Inte heller behöver skönlitteraturen ständigt stå i fokus. Ämnet heter ju litteraturvetenskap, inte fiktionsvetenskap. Istället kan texter av olika slag brytas mot varandra. Ett samtida radikalt försök att sammanställa texter och berättelser av olika typ står Per Rydén för i sin ovan nämnda bok *Den svenske Ikaros*. Med Andréés polarfärd i centrum pendlar diskussionen mellan självbiografier, tidningsreportage, telegram, dagböcker, romaner, dokumentärer, filmer etc. Rydéns bok kan ses som en historisk pendang till Staffan Björcks Heidenstam-avhandling från 1946: *Heidenstam och sekelskiftets Sverige. Studier i hans nationella och sociala författarskap*. Mycket skiljer givetvis Rydéns och Björcks verk åt vad gäller stil och inriktning, men det är också mycket som förenar. Som Ulla-Britta Lagerroth påpekat använder Björck en Cultural Studies-liknande approach, där texter, föremål och artefakter av olika slag utnyttjas i diskussionen i syfte att förvandla ”litteraturhistorien till bred kulturhistoria”.⁴⁷ På liknande sätt arbetar Rydén. Tidsmässigt ramar dessa verk in den nykritiska och poststrukturalistiska

---

47 Ulla-Britta Lagerroth, ”Staffan Björck” (minnesord), *Årsberättelse. Kungl. humanistiska vetenskapssamfundet i Lund*, Sthlm 1996, s. 36. – Se även Rydén, *Den svenske Ikaros: berättelserna om Andréé*, Sthlm 2003, s. 45.

textanalysens storhetstid i Sverige. Björcks bok utkom innan nykritiken riktigt slagit igenom, Rydén's bok när den poststrukturalistiska dominansen klingat av.

Björcks och Rydén's insatser visar att kulturstudier långt ifrån är enkla forskningsuppgifter. En insiktsfull och nyskapande kulturstudie kräver stor beläsenhet och en förståelse för hur olika texter och källor kan, eller inte kan, utnyttjas. Det är lätt att gå vilse när den potentiella textkorpusen växer mot oändligheten. En traditionell närläsning av en roman eller diktsamling är i detta avseende ett mer hanterligt forskningsprojekt. Samtidigt är det just i detta avseende litteraturvetarna har sin komparativa fördel jämfört med andra humanister. Vem har större kunskap än vi om hur man kan läsa och förstå texter av olika slag? Lundbergs kritiska genomgång av *svenska* kulturstudier visar att litteraturvetenskaplig textkompetens ofta saknas i dessa undersökningar. Som Eva Hemmungs-Wirtén skriver i *TfL:s* temanummer om litteraturvetenskapens framtid (2000:3–4) är det olyckligt att svensk litteraturvetenskap överlåtit Cultural Studies till andra humanistiska ämnesdiscipliner.⁴⁸

Värdefrågan tas ofta upp i detta sammanhang. Vilken typ av litteratur bör vi litteraturvetare ägna oss åt? Den höga litteraturen ställs mot den låga. Allmänt beundrade verk inom finkulturen (Tranströmer) – men också inom populärkulturen (Dylan) – jämförs med mindre lyckade konstnärliga uttryck. Men frågan är om inte denna värdehierarki missar målet. Ur litteraturvetenskapligt perspektiv bör ju målet vara att producera intressanta och nyskapande *litteraturvetenskapliga* verk. Om dessa sedan behandlar Selma Lagerlöf eller Jan Guillou är rimligen sekundärt. En nyskapande och kreativ text om Guillous roll i modern litterär offentlighet bör premieras högre än en konventionell och svag Lagerlöf-studie. Idag försöker litteraturvetarna åka snålskjuts på de uppburna diktarnas status och prestige. Men en studie av Ekelöfs poesi blir inte värdefull bara för att Ekelöfs dikt är det.

Även ur ett internationellt perspektiv är den rådande höglitterära textkanon problematisk. I den mån svenska litteraturvetare har ambition att publicera sig utomlands bör dessa studier rimligen behandla verk som i något avseende läses och uppskattas där. Här talar vi inte om exporterad ”svensk” litteraturvetenskap à la Scandinavian Studies, utan om publikationer i tidskrifter såsom *New Literary History*. Tranströmers lyrik är ett givet ämne i detta sammanhang, likaså Enquists prisbelönta *Livläkarens besök*. Men också Henning Mankell eller Marianne Fredriksson – med deras fantastiska försäljningssiffror i utlandet – borde vara potentiella studieobjekt.

En annan möjlighet att publicera sig internationellt är givetvis att utgå från ämnen eller teman med mer generell relevans – skuld, utanförskap, det svenska välfärdssamhället – och hämta sina exempel från svenska och/eller utländska verk. Dessa texter behöver då inte stå för sig själva. Liksom i Rydén's *Den svenske Ikaros* tjänar de till att belysa det gemensamma temat eller problemfältet.

Den tolkande verksamheten bör alltså breddas i flera avseenden. Men den behöver också kompletteras med historiska och biografiska studier av skilda slag. Litteraturstudiet måste i högre grad öppnas mot olika samhälleliga kontexter.

Med historiska studier menar vi inte i första hand textanalys av äldre verk –vilket naturligtvis kan vara nog så förtjänstfullt – utan ett ökat fokus på icke-fiktivt material, ett ökat intresse för litteratursociologiska frågor, biografiska omständigheter etc. Den svenska lyriska modernismen är som estetiskt fenomen grundligt utforskad. Nya avhandlingar har i decennier plöjt i denna fåra. Men på vilket sätt kan den lyriska modernismen ses som ett svar på samhällets utveckling? Vilket slags författarroll är det som modernisterna träder in i? Hur ser den litterära offentlighet ut där de verkar och positionerar sig?

---

48 Eva Hemmungs-Wirtén, ”Desperately Seeking Spivak. Litteraturvetenskapens Subjekt och Objekt”, *Tidskrift för litteraturvetenskap* 2000:3–4, s 19: ”Även om jag kan uppskatta den tillgång det innebär att ha en tradition, så vidhåller jag att det är djupt olyckligt för svensk litteraturvetenskap att välja bort Cultural Studies i ett längre perspektiv”.

Överhuvudtaget efterfrågar vi ett ökat fokus på den litterära *offentligheten* – i ett historiskt perspektiv, givetvis, men kanske framför allt vad gäller samtidslitteraturen. Dikten kan inte längre betraktas som ett isolerat estetiskt system, den samspelar och interagerar med det omgivande samhället. Textanalys av Björn Ranelids eller Ulf Lundells böcker säger mycket lite om dessa författares funktion och betydelse i vårt samhälle. Helt andra infallsvinklar krävs för att synliggöra litteraturens och författarens ställning i det senmoderna, medialiserade samhället. I detta sammanhang blir även studiet av litteraturens mångfacetterade samspel med andra medier – *intermedialitet* – påträngande och angeläget.

Författarbiografien är intimt förknippad med litteraturstudiets storhetstid, internationellt såväl som nationellt. Diktarens liv har haft en ställföreträdande funktion. Genom att läsa om och reflektera över konstnärernas liv lär man sig om människan och det mänskliga.⁴⁹ På senare tid märker man ånyo ett ökat intresse för biografi, hos förlag såväl som läsare. I Sverige utkom våren 2005 – när detta skrivs – biografier om bland andra Wivallius, Karlfeldt och Ahlin.⁵⁰ På den internationella scenen har Stephen Greenblatt haft stora framgångar med sin ovan nämnda *Will in the World*.

Biografien har traditionellt begränsat sig till kanoniserade avlidna författare. Men kanske bör vi också här tänka om och i högre grad intressera oss för de levande konstnärerna. En biografi eller vetenskapligt ”reportage” om Ranelid eller Lundell skulle otvivelaktigt nå stor publik.

Att skriva om levande författare innebär att viss hänsyn måste tas till privatlivet, att ”försyndelser” av olika slag kanske måste förtigas. Därav följer emellertid inte att man inte kan säga något intressant och viktigt om dessa författare och deras verk. Det är bara att gå till vilken söndagsbilaga som helst, där konstnärer uttalar sig om personliga eller existentiella problem. Carl Fehrman skrev påfallande biografiskt om Hjalmar Gullberg medan denne ännu var i livet (*Hjalmar Gullberg*, 1958). Varför ska dagens litteraturforskare avstå från denna möjlighet?

Som vi ser det har svensk litteraturvetenskap i alltför hög grad begränsat sitt verksamhetsfält. Även om de flesta litteraturvetare väl menar att deras forskning är viktig för samhället, är ämnets nedgång och marginalisering uppenbar. För att vända denna utveckling måste ett antal frågor besvaras – olika val måste göras. På vilket sätt kan de litteraturvetenskapliga genrerne förnyas och utvecklas? Hur förhåller sig tredje uppgiften till internationell publicering? Skilda strategier bör formuleras och prövas.

Ändå är vi långt ifrån missmodiga. Avsikten med denna artikel har inte varit att profetera om litteraturvetenskapens död utan att visa på alternativa vägar. Kris kan som bekant också innebära utveckling. Dikten är ett väsentligt medium för kunskap om mänskliga relationer och det omgivande samhället. För en litteraturvetenskap som tar fasta på detta ter sig möjligheterna obegränsade.

---

49 Olof Lagercrantz skriver exempelvis i *Om konsten att läsa och skriva* (1985), Sthlm 1986, s 53 f: ”Sådan eggelse inför skapande människors liv tror jag många känner. Konstnärerna har en ställföreträdande uppgift. De är offentliga personer, vilkas kroppars och sjäalars intimaste hemligheter ställs ut, och det hjälper dem, som tvingas leva med kläderna på. Konstnärerna gör tjänst som offrade gudar i kulturtemplet och de, som skriver deras biografier, blir ceremoniernas förevisare och tjänare”.

50 Lennart Jörälv, *Lärkans sång är icke lång. Om skalden och äventyraren Lars Wivallius*, Sthlm 2005; Staffan Bergsten, *Karlfeldt. Dikt och liv*, Sthlm 2005; Gunnel Ahlin, *Nu ska vi ta pulsen på världen! Lars Ahlin 1946–1997*, Sthlm 2005. – För en vidare diskussion av den biografiska genrens historiska såväl som samtida relevans se *Att skriva människan. Essäer om biografien som livshistoria och vetenskaplig genre*, red R. Ambjörnsson, P. Ringby, S. Åkerman, Sthlm 1997 samt Lisbeth Larsson, *Sanning och konsekvens. Marika Stiernstedt, Ludvig Nordström och de biografiska berättelserna*, Sthlm 2001.